

Dr Andrzej Michór
Uniwersytet Opolski

W sprawie skutków naruszenia art. 18 § 2-3 k.s.h.

1. Kodeks spółek handlowych zawiera autonomiczne w stosunku do innych regulacji¹ unormowanie zdolności do bycia członkiem zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej albo likwidatorem spółek kapitałowych oraz – jak podnosi się w doktrynie – członkiem rady nadzorczej spółki komandytowo-akcyjnej² oraz członkiem zarządu spółki partnerskiej (art. 97 § 2 k.s.h.)³.

Zgodnie bowiem z art. 18 § 2 k.s.h. nie może być członkiem zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej albo likwidatorem osoba, która została skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwa określone w przepisach rozdziałów XXXIII-XXXVII kodeksu karnego oraz w art. 585, art. 587, art. 590 i w art. 591 ustawy. Powyższy zakaz dotyczy zatem osób skazanych prawomocnym wyrokiem za następujące przestępstwa:

1) przeciwko ochronie informacji – rozdział XXXIII k.k.,

¹ Zob. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 25 października 2007 r., I KZP 33/07 (OSNKW 2007, nr 12, poz. 90).

² Zob. A. Niedzielska, *Kodeks spółek handlowych, cz. LXXIV. Skazani nie mogą rządzić*, Rzeczpospolita 2001, nr 6, s. 22; S. Sołtysiński, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, M. Tarska, *Kodeks spółek handlowych, t. I, Komentarz do artykułów 1-150*, Warszawa 2006, s. 302; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 48; M. Litwińska-Werner, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 214.

³ P. Szmitkowski, *Stosunki wewnętrzne w spółce partnerskiej posiadającej zarząd*, PPH 2001, nr 10, s. 12 i nast.; S. Sołtysiński, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, M. Tarska, *Kodeks...*, s. 302; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks...*, s. 48; M. Litwińska-Werner, *Kodeks...*, s. 214.

2) przeciwko wiarygodności dokumentów – rozdział XXXIV k.k.,
3) przeciwko mieniu – rozdział XXXV k.k.,
4) przeciwko obrotowi gospodarczemu – rozdział XXXVI k.k.,
5) przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi – rozdział XXXVII k.k.,

6) działania na szkodę spółki – art. 585 k.s.h.,

7) ogłoszenia nieprawidłowych danych albo przedstawienia ich organom spółki, władzom państwowym lub osobie powołanej do rewizji – art. 587 k.s.h.,

8) wystawienia fałszywego zaświadczenia o złożeniu dokumentu akcji uprawniającej do głosowania bądź też użyczenia innej osobie akcji, która nie uprawnia jej właściciela do głosowania, w celu umożliwienia bezprawnego głosowania na walnym zgromadzeniu lub bezprawnego wykonywania praw mniejszości – art. 590 k.s.h.,

9) posłużenia się fałszywym zaświadczeniem o złożeniu dokumentu akcji uprawniającego do głosowania cudzą akcją bez zgody właściciela bądź cudzym dokumentem akcji, który nie uprawnia jego właściciela do głosowania na walnym zgromadzeniu lub wykonywaniu praw mniejszościowym – art. 591 k.s.h.

W tym miejscu należy podnieść, że przedmiotowy zakaz dotyczy tylko osób skazanych na podstawie powyższych przepisów prawa i – co wymaga podkreślenia – tylko prawa polskiego⁴.

Wskazany w art. 18 § 2 k.s.h. zakaz ustaje z upływem piątego roku od dnia uprawomocnienia się wyroku skazującego. Nie może jednak zakończyć się wcześniej niż z upływem trzech lat od dnia zakończenia okresu odbywania kary (art. 18 § 3 k.s.h.). Jednocześnie, stosownie do art. 18 § 4 k.s.h., w terminie trzech miesięcy od dnia uprawomocnienia się wyroku, o którym mowa w § 2, skazany może złożyć wniosek do sądu, który wydał wyrok, o zwolnienie go z zakazu pełnienia funkcji w spółce handlowej lub o skrócenie czasu obowiązywania zakazu. Nie dotyczy to przestępstw popełnionych umyślnie. Sąd rozstrzyga o wniosku, wydając postanowienie, które jest zaskarżalne⁵.

⁴ A. K i d y b a, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. I. *Komentarz do art. 1-300 k.s.h.*, Warszawa 2008, s. 121.

⁵ Zob. postanowienie SN z dnia 25 października 2007 r., I KZP 33/07 (OSNKW 2007, nr 12, poz. 90), w którego uzasadnieniu podniesiono, że postanowienie sądu wydane

Podkreślenia wymaga to, że zakaz przewidziany w art. 18 § 2 i 3 k.s.h. jest nieodłącznym skutkiem uprawomocnienia się wyroku skazującego za popełnienie wskazanych wyżej przestępstw. W przeciwieństwie do środków karnych przewidzianych w przepisach kodeksu karnego (zob. art. 41 § 1 k.k.) nie musi być wskazany w sentencji orzeczenia skazującego, lecz obowiązuje on *ex lege*, z mocy samego prawa⁶. Zakaz stosuje się przy tym tak przed dokonaniem wyboru, jak i w trakcie pełnienia funkcji⁷.

Co istotne – w przypadku, gdy zatarcie skazania następuje przed upływem terminów określonych w art. 18 § 2 k.s.h., nie obejmuje ono wszystkich konsekwencji skazania, bowiem przedmiotowy zakaz będzie obowiązywał dłużej⁸. Regulacja art. 18 § 2-3 k.s.h. ma bowiem charakter autonomiczny, nie ma charakteru sankcji, lecz ma zabezpieczyć interes publiczny⁹.

Termin upływu zakazu należy przy tym liczyć zgodnie z zasadami określonymi w art. 112 k.c., tzn. musi on odpowiadać dniowi, który datą odpowiada początkowemu dniowi terminu i kończy się o godzinie 24.00 upływającego terminu. Wskazuje się jednocześnie, że w pewnych sytuacjach, takich jak np. zawieszenie wykonywania kary, termin ten mógłby biec, mimo że skazany nie odbył kary. Z uwagi na powyższe ustawodawca zastrzegł, że termin, mimo iż ustaje z upływem piątego roku od dnia uprawomocnienia się wyroku skazującego, nie może się skończyć wcześniej niż z upływem trzech lat od dnia zakończenia okresu odbywania kary¹⁰.

w przedmiocie wniosku złożonego na podstawie art. 18 § 4 k.s.h. podlega zaskarżeniu na podstawie art. 6 § 1 k.k.w., zgodnie ze standardami konstytucyjnymi, wynikającymi z art. 45 ust. 1, art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

⁶ Por. M. E l i a s z, *Przepisy karne w KSH*, Monitor Prawn. 2002, nr 4, s. 153; S. S o ł t y s i ń s k i, [w:] S. S o ł t y s i ń s k i, A. S z a j k o w s k i, A. S z u m a ń s k i, J. S z w a j a, M. T a r s k a, *Kodeks...*, s. 300; uzasadnienie wyroku SN z dnia 10 stycznia 2008 r., IV CSK 356/07 (OSNC 2009, nr 3, poz. 43); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 25 października 2007 r., I KZP 33/07 (OSNKW 2007, nr 12, poz. 9).

⁷ A. K i d y b a, *Kodeks...*, s. 121.

⁸ M. E l i a s z, *Przepisy karne...*, s. 300. Zob. również R. C z e r n i a w s k i, *Kodeks spółek handlowych. Przepisy o spółce akcyjnej. Komentarz*, Dom Wydawniczy ABC 2004, komentarz do art. 18.

⁹ Por. S. S o ł t y s i ń s k i, [w:] S. S o ł t y s i ń s k i, A. S z a j k o w s k i, A. S z u m a ń s k i, J. S z w a j a, M. T a r s k a, *Kodeks...*, s. 300-301.

¹⁰ A. K i d y b a, *Kodeks...*, s. 122.

2. W kontekście zakazu stypizowanego w art. 18 § 2 k.s.h. konieczne jest rozważenie skutków występowania w obrocie spółek, do których odnosi się przedmiotowa regulacja, w których organach pełnią funkcje osoby objęte zakazem. Niestety, sytuacje takie występują w praktyce i mogą stać się przyczyną problemów nie tylko dla samych spółek, ale i dla ich kontrahentów działających w zaufaniu do wpisów w KRS.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu jednego z orzeczeń wskazał, że czynności dokonane przez osoby określone w art. 18 § 2 k.s.h. są nieskuteczne¹¹. Stwierdzenie takie nie rozwiązuje jednak wszystkich problemów związanych z ich działaniami. Należy bowiem mieć na względzie nie tylko unormowanie art. 18 § 2 k.s.h., ale także regulacji kodeksu cywilnego oraz ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym¹².

Zgodnie z art. 2 k.s.h. w sprawach określonych w art. 1 § 1 k.s.h. nieuregulowanych w ustawie stosuje się przepisy kodeksu cywilnego. Jeżeli wymaga tego właściwość (natura) stosunku prawnego spółki handlowej, przepisy tegoż kodeksu stosuje się odpowiednio. Natomiast wedle art. 5 k.c. nie można czynić ze swego prawa użytku, który byłby sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współzycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

Stosownie do art. 58 § 1 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. W myśl § 2 tego artykułu nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współzycia społecznego. Zgodnie zaś z § 3 – jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż

¹¹ Zob. uzasadnienie wyroku SN z dnia 10 stycznia 2008 r., IV CSK 356/07 (OSNC 2009, nr 3, poz. 43). Orzeczenie to dotyczyło ustanowienia pełnomocnika procesowego przez prezesa jednoosobowego zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, w stosunku do którego orzeczono zakaz pełnienia tej funkcji w trybie art. 18 § 2 k.s.h.

¹² Tekst jedn.: Dz.U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186 z późn. zm.

bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana.

W kodeksie cywilnym zawarto nadto ogólne zasady reprezentacji osób prawnych. Stosownie bowiem do art. 38 k.c. osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie. Odpowiednikiem tego unormowania w postępowaniu cywilnym jest regulacja art. 67 § 1 k.p.c., zgodnie z którym osoby prawne, inne jednostki organizacyjne oraz organizacje społeczne mające zdolność sądową dokonują czynności procesowych przez swoje organy albo przez osoby uprawnione do działania w ich imieniu.

Dalej, stosownie do art. 39 § 1 k.c., kto jako organ osoby prawnej zawarł umowę w jej imieniu, nie będąc jej organem albo przekraczając zakres umocowania takiego organu, obowiązany jest do zwrotu tego, co otrzymał od drugiej strony w wykonaniu umowy, oraz do naprawienia szkody, którą druga strona poniosła przez to, że zawarła umowę, nie wiedząc o braku umocowania. W myśl § 2 tegoż artykułu przepis powyższy stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy umowa została zawarta w imieniu osoby prawnej, która nie istnieje.

3. Odnosząc powyższe regulacje do omawianej materii należy w pierwszym rzędzie zwrócić uwagę na uzasadnienie uchwały SN z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 124/08¹³, która nie dotyczy co prawda unormowania art. 18 § 2 k.s.h., jednak jest aktualna również w omawianym przypadku. Sąd Najwyższy, odnosząc się do unormowania art. 38 k.c., wskazał, że jeżeli w imieniu osoby prawnej występuje osoba, która nie wchodzi w skład organu, to nie jest to czynność osoby prawnej. Podniósł, że wniosek taki potwierdza jednoznacznie art. 39 k.c., zgodnie z którym czynność prawna dokonana w taki sposób rodzi tylko obowiązki po stronie osoby, która – nie będąc organem osoby prawnej – dokonała takiej czynności. W konsekwencji uznać należałoby, że czynność prawna dokonana przez osobę niewchodzącą w skład organu osoby prawnej, jako sprzeczna z ustawą, jest nieważna, zaś zgodnie z art. 58 k.c., na okoliczność tę może się więc w zasadzie powoływać każdy w każdym czasie. Co istotne – Sąd Najwyższy jednocześnie zwrócił uwagę na to, że konieczne jest dokonanie oceny

¹³ Lex 469106.

przedmiotowych regulacji w kontekście unormowań ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, które przez system domniemań chronią osoby trzecie, dokonujące czynności ze spółką, działające w zaufaniu do wpisów ujawnionych w rejestrze. Po drugie, przywołując pogląd wyrażony w uchwale siedmiu sędziów SN z dnia 14 września 2007 r., III CZP/07¹⁴, podniósł, że konieczne staje się rozważenie, czy pomimo wyraźnego uregulowania zawartego w art. 38 i art. 39 k.c. możliwe jest stosowanie w drodze analogii art. 103 k.c., ewentualnie 105 k.c. Sąd Najwyższy w powołanej uchwale – akcentując, że art. 39 k.c. nie wskazuje sankcji, w razie gdy czynność prawna jest dokonana przez osobę niebędącą organem lub przekraczającą zakres kompetencji piastuna organu osoby prawnej – uznał, że zawarcie przez osobę prawną umowy bez wymaganej przez ustawę uchwały walnego zgromadzenia jest działaniem równie wadliwym jak złożenie oświadczenia woli w imieniu osoby prawnej w charakterze jej zarządu przez osoby w rzeczywistości niewchodzące w skład zarządu, których mandat już wygasł. Argumentacja SN w uchwale z dnia 14 września 2007 r. wyraźnie oparta jest natomiast na założeniu, że dokonanie czynności przez osobę, która nie wchodzi w skład jej zarządu, nie pociąga za sobą nieważności takiej czynności, lecz tylko jej bezskuteczność.

Jak trafnie wskazał Sąd Najwyższy w cyt. uzasadnieniu uchwały z dnia 5 grudnia 2008 r., co prawda literalna wykładnia art. 38 i art. 39 k.c. prowadzi do wniosku, że czynność prawna dokonana przez osobę niewchodzącą w skład organu osoby prawnej jest nieważna, a co za tym idzie – nie jest możliwe jej potwierdzenie bez wyraźnej dla tego podstawy prawnej, tym bardziej że z punktu widzenia prawa osoba prawna w ogóle jej nie dokonała¹⁵, to z drugiej strony, niewątpliwie pojawia się niejednokrotnie potrzeba ochrony bądź interesów samej osoby prawnej, bądź jej kontrahenta, dla których możliwość potwierdzenia czynności osoby działającej jako jej organ jest jedyną drogą dla ochrony ich uzasadnionych

¹⁴ OSNC 2008, nr 2, poz. 14.

¹⁵ Sąd Najwyższy podniósł, że generalnie brak *de lege lata* takiej podstawy prawnej, a jedynie w niektórych sytuacjach ustawodawca dopuszcza możliwość potwierdzenia (art. 17 k.s.h. i art. 17a ust. 2 ustawy z dnia 28 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, Dz. U. Nr 106, poz. 493 ze zm.), a w konsekwencji, skoro nie ma luki prawnej w regulacji, to sięganie po analogię jest wykluczone.

interesów. Sąd Najwyższy skonstatował, że konstrukcja bezskuteczności zawieszanej może być użyteczna dla oceny tego, czy inna osoba, poza samą osobą prawną oraz jej kontrahentem, może powoływać się na skutki takiej sytuacji. Dalej Sąd Najwyższy podniósł, że z przepisów ustawy o KRS zdaje się wynikać inny skutek prawny niż bezwzględna nieważność czynności prawnej, bowiem na tle art. 58 k.c. nie ulega wątpliwości, że czynność prawna sprzeczna z ustawą nie musi być zawsze bezwzględnie nieważna, ponieważ ustawa może także przewidywać inny skutek. Dodał, że ustawodawca, przyjmując w ustawie o KRS rozwiązanie oparte na zasadzie zaufania do wpisu w publicznym rejestrze, inaczej uregulował skutki czynności dokonanej przez osobę niebędącą członkiem zarządu, a wpisaną do rejestru przedsiębiorców w tym charakterze, niż w postaci nieważności bezwzględnej. Sąd Najwyższy stwierdził, że w stosunku do sankcji bezwzględnej nieważności różnice te sprowadzają się do następujących odrębności:

1) na nieważność takiej czynności nie może powoływać się sama osoba prawna, która niezwłocznie nie dokonała wymaganego wpisu (art. 14 i art. 17 ust. 2 ustawy o KRS), jeżeli jej kontrahent lub inna osoba działały w dobrej wierze,

2) ustawa o KRS chroni osobę działającą w zaufaniu do wpisu i ogłoszenia o wpisie, jeżeli jest ona w dobrej wierze; czynność dokonana w takiej sytuacji przez osobę wpisaną do rejestru, lecz niebędącą już uprawnioną do działania za osobę prawną, nie może być skutecznie podważona,

3) z art. 15 ust. 1 oraz art. 17 ust. 1 ustawy o KRS wynika, że od dnia ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym nikt nie może zasłaniać się nieznaną osobą wpisu, a domniemywa się, że dane wpisane są prawdziwe.

W tym miejscu należy odwołać się do unormowań art. 5 § 1 k.s.h. oraz art. 14-15 i 17 ustawy o KRS. Zgodnie z pierwszym z przepisów dokumenty i informacje o spółce kapitałowej oraz spółce komandytowo-akcyjnej wymagają ogłoszenia lub złożenia dokumentu lub informacji do sądu rejestrowego, z uwzględnieniem przepisów o Krajowym Rejestrze Sądowym. Natomiast wedle art. 14 ustawy o KRS podmiot obowiązany do złożenia wniosku o wpis do Rejestru nie może powoływać się wobec osób trzecich działających w dobrej wierze na dane, które nie zostały

wpisane do Rejestru lub uległy wykreśleniu z Rejestru. Stosownie natomiast do art. 15 ust. 1 ustawy o KRS od dnia ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym nikt nie może zasłaniać się niezajomością ogłoszonych wpisów. Jednak w odniesieniu do czynności dokonanych przed upływem szesnastego dnia od dnia ogłoszenia podmiot wpisany do Rejestru nie może powoływać się na wpis wobec osoby trzeciej, jeżeli ta udowodni, że nie mogła wiedzieć o treści wpisu. W myśl ustępu 2 tegoż artykułu w przypadku rozbieżności między wpisem do Rejestru a ogłoszeniem w Monitorze Sądowym i Gospodarczym obowiązuje wpis w Rejestrze. Jednak osoba trzecia może powoływać się na treść ogłoszenia, chyba że podmiot wpisany do Rejestru udowodni, że osoba trzecia wiedziała o treści wpisu. Wedle art. 15 ust. 3 osoba trzecia może się powoływać na dokumenty i dane, w odniesieniu do których nie dopełniono jeszcze obowiązku ogłoszenia, jeżeli niezamieszczenie ogłoszenia nie pozbawia jej skutków prawnych. Natomiast zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy o KRS domniemywa się, że dane wpisane do Rejestru są prawdziwe. Jeżeli zaś dane wpisano do Rejestru niezgodnie ze zgłoszeniem podmiotu lub bez tego zgłoszenia, podmiot ten nie może zasłaniać się wobec osoby trzeciej działającej w dobrej wierze zarzutem, że dane te nie są prawdziwe, jeżeli zaniedbał wystąpić niezwłocznie z wnioskiem o sprostowanie, uzupełnienie lub wykreślenie wpisu (ust. 2).

4. Czynność prawna dokonana przez osobę niebędącą piastunem organu z uwagi na skazanie za przestępstwa stypizowane w art. 18 § 2 k.s.h., nawet jeżeli osoba ta dalej wpisana jest w tym charakterze w rejestrze przedsiębiorców KRS, jest czynnością wadliwą¹⁶. Konieczne jest jednak rozróżnienie konsekwencji reprezentowania spółki z naruszeniem art. 18 § 2 k.s.h. w stosunku wewnętrznym do spółki, w której organach zasiadają osoby określone w tym przepisie, od jego skutków w odniesieniu do osób trzecich. O ile bowiem w pierwszym przypadku mamy do czynienia z konstrukcją bezskuteczności zawieszonyj, co jedynie umożliwia konwalidowanie wadliwej czynności prawnej przez spółkę, to w drugim czynność prawna dokonana z osobą wpisaną jako uprawniona do reprezen-

¹⁶ Por. odpowiednio uzasadnienie cyt. uchwały SNz dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 124/08.

towania osoby prawnej w KRS wiąże co do zasady tę osobę prawną, mimo że w rzeczywistości dana osoba fizyczna utraciła status piastuna¹⁷. Nie jest przy tym istotne, co jest powodem figurowania w KRS osób wskazanych w art. 18 § 2 k.s.h., a w szczególności, czy jest to skutek zaniedbania podmiotu obowiązane do złożenia wniosku o wpis. Przepisy art. 14 i 17 ustawy o KRS nie działają natomiast w stosunku do osób trzecich będących w złej wierze, jak również do podmiotów, których nie można uznać za osoby trzecie, na przykład wspólników czy osób wchodzących w skład organów spółek, i to niezależnie od ich złej czy dobrej wiary¹⁸.

Z drugiej strony – wskazuje się, że osoba trzecia nie może więc wbrew wpisowi, z którego wynika, że dokonujący czynności jest członkiem organu osoby prawnej, wywodzić inaczej i doprowadzić, bez względu na stanowisko stron tej czynności, do uznania jej za nieważną. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu cyt. uchwały z dnia 5 grudnia 2008 r. wskazał, że skutkiem dokonania czynności przez osobę, która w chwili dokonywania czynności w imieniu osoby prawnej nie wchodziła w skład jej organu, a była jeszcze wpisana do rejestru jako uprawniona do reprezentacji, nie jest nieważność czynności, na którą może powoływać się każdy, kto ma w tym interes prawny. O tym, czy jest to czynność ważna, decydują bowiem nie tylko reguły wynikające z art. 38 i art. 39 k.c., lecz system domniemań przyjęty w przepisach ustawy o KRS – a co za tym idzie – w tym zakresie osobę trzecią wiąże domniemanie z art. 17 ust. 1 ustawy o KRS i wbrew wpisowi nie może ona wykazywać, że wpis do rejestru nie był prawdziwy. Sąd Najwyższy skonstatował, że wniosek taki potwierdza wyraźnie sam ustawodawca, wskazując, kto i w jakich okolicznościach może powoływać się na dane wpisane niezgodnie z praw-

¹⁷ Por. odpowiednio uzasadnienie wyroku SA w Poznaniu z 5 lipca 2006 r., IACa 167/06 (LEX nr 278441).

¹⁸ Por. odpowiednio E. B i e n i e k - K o r o n k i e w i c z, *Skutki wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego*, Glosa 2002, nr 8, s. 15 i nast. Odmiennie zob. A. N o w a c k i, *Jawność materialna Krajowego Rejestru Sądowego*, Prawo Spółek 2007, nr 5, s. 36 i nast. Autor w odniesieniu do art. 17 ust. 2 ustawy o KRS podnosi, że określenie „zaniedbał wystąpić z wnioskiem” powinno być rozumiane jako równoznaczne z „nie wystąpił z wnioskiem z przyczyn, za które ponosi odpowiedzialność”. Tymczasem, w mojej ocenie, przyjęcie takiego założenia niweczyłoby gwarancyjny charakter tego przepisu.

dziwym stanem rzeczy oraz kto może powoływać się na dane jeszcze nie wpisane do rejestru. Natomiast przepisy te, jako regulacja szczególna w stosunku do ogólnej reguły nieważności czynności prawnej sprzecznej z ustawą, muszą zaś być wykładane ściśle. Co istotne – wniosku tego nie zmienia art. 15 ust. 3 ustawy o KRS. Przepis ten wykładany literalnie dotyczy bowiem tylko sytuacji, gdy dane wpisane do rejestru nie zostały jeszcze ogłoszone. Nawet zaś przyjmując, że chodzi o dane, które nie zostały jeszcze wpisane, to zezwała on osobie trzeciej tylko na powołanie się na dane niewpisane; osoba trzecia może zatem powoływać się na to, że członkiem zarządu jest osoba do niego powołana, lecz jeszcze niewpisana do rejestru przedsiębiorców. Innymi słowy, treść art. 15 ust. 3 ustawy o KRS nie daje zaś żadnych podstaw do tego, aby osoba trzecia mogła powoływać się na brak wpisu określonych danych do rejestru i wywodzić z tego skutki prawne. Nie może zatem kwestionować ważności czynności prawnej, dokonanej przez osobę, która jest wpisana do rejestru przedsiębiorców w KRS, tylko na tej podstawie, że osoba ta w chwili dokonywania tej czynności nie była już piastunem organu. W konkluzji Sąd Najwyższy stwierdził, że przepis ten nie może, gdy chodzi o uznanie czynności dokonanej przez osobę niebędącą organem osoby prawnej, a jeszcze wpisaną do rejestru, być interpretowany jako prawo każdej osoby trzeciej do kwestionowania ważności czynności prawnej wbrew woli osób dokonujących tej czynności, ponieważ podstaw takich nie daje żaden z przepisów ustawy o KRS, w szczególności jej art. 15 ust. 3¹⁹.

W piśmiennictwie podnoszono jednak również, że zadaniem art. 14 ustawy o KRS jest ochrona kontrahentów spółki kapitałowej, a nie jej samej – nic więc nie stałoby na przeszkodzie, by kontrahent, który po jakimś czasie dojdzie do wniosku, iż umowa zawarta z „rzekomym

¹⁹ Analogiczny pogląd wyraził A. Nowacki, który podniósł, że artykuł 14 ustawy o KRS ma jedynie zapewnić osobie trzeciej „ochronę” przed pogorszeniem jej pozycji w stosunku do tej, którą uzyskałaby, gdyby rzeczywisty stan prawny był zgodny ze stanem prawnym ujawnionym w rejestrze; nie może być natomiast podstawą „ataku” na podmiot obowiązany do złożenia wniosku o wpis, a więc nie może być podstawą zmiany przez osobę trzecią swojej pozycji w porównaniu z pozycją, którą chciała uzyskać, gdy mogła opierać się na stanie prawnym ujawnionym w KRS. A. N o w a c k i, *Jawność materialna...*, s. 36 i nast.

reprezentantem” jest dla niego niekorzystna, powołał się na jej nieważność²⁰.

W mojej ocenie podzielić jednak należy stanowisko SN wyrażone w uzasadnieniu cyt. uchwały z dnia 5 grudnia 2008 r., bowiem poza wskazanymi wyżej argumentami przemawia za nim między innymi to, że często pozostali piastunowie organów spółek nie będą wiedzieli o fakcie skazania innego piastuna za przestępstwa wskazane w art. 18 § 2 k.s.h. Nie będzie to sytuacją rzadką w kontekście ochrony danych osobowych. Upublicznienie wyroków karnych w trybie art. 39 pkt 8 k.k. jest bowiem sytuacją dość rzadką, trudno natomiast przyjąć, aby skazani chwalili się tym faktem przed swoimi współpracownikami. Tymczasem fakt skazania pociąga za sobą ważne skutki – przy przyjęciu bowiem koncepcji nieważności czynności prawnej nie obowiązywałyby rygory z art. 103 § 2 k.c. (jeżeli w ogóle przepis ten miałby zastosowanie), a w konsekwencji prowadziłyby to do niepewności prawa, z przyczyn, za które spółka nie ponosiła odpowiedzialności.

W tym miejscu należy nadto zwrócić uwagę na fakt, że ograniczenie z art. 14 ustawy o KRS działa wyłącznie przeciwko podmiotowi obowiązanemu do złożenia wniosku o wpis, a jest bez znaczenia w relacjach między innymi osobami, innymi słowy – ma ono znaczenie dla oceny czynności prawnej dokonanej między podmiotem obowiązany do złożenia wniosku o wpis a osobą trzecią działającą w dobrej wierze, obojętnie, czy oceny tej dokonuje ten podmiot, osoba trzecia, czy jeszcze inna osoba. Ograniczenie to nie ma natomiast zastosowania, jeżeli chodzi o dokonanie przez ten podmiot oceny czynności prawnej między dwoma osobami trzecimi²¹.

5. W końcu konieczne jest rozważenie ewentualnych karnoprawnych konsekwencji działania z naruszeniem unormowania art. 18 § 2 k.s.h., a to kwestii zakresu zastosowania regulacji art. 244 k.k. Zgodnie bowiem z tym przepisem, kto nie stosuje się do orzeczonego przez sąd zakazu zajmowania stanowiska, wykonywania zawodu, prowadzenia działalności, prowadzenia pojazdów lub obowiązku powstrzymania się od prze-

²⁰ R. Kwaśnicki, *Zasady odpowiedzialności korporacyjnej „rzekomego reprezentanta” wobec spółki*, Prawo Spółek 2002, nr 11, s. 20 i nast.

²¹ Zob. A. Nowacki, *Jawność materialna...*, s. 36 i nast.

bywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu albo nie wykonuje zarządzenia sądu o ogłoszeniu orzeczenia w sposób w nim przewidziany, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Wskazuje się, że przedmiotem ochrony przepisu art. 244 k.k. jest orzeczenie każdego sądu (cywilnego, administracyjnego lub karnego), zawierające zakaz określonej w nim działalności, także innej niż gospodarcza²². Przepis art. 244 k.k. jest jednocześnie przestępstwem, którego podmiotem może być jedynie osoba, w stosunku do której – co wymaga podkreślenia – orzeczono środki karne w przepisie tym wymienione²³. Tymczasem, jak podniesiono wyżej, zakaz stypizowany w art. 18 § 2 k.s.h. powstaje z mocy prawa, ma inny charakter niż środek karny, nie jest orzekany przez sąd, chociaż z orzeczeniem sądu immanentnie jest związany. Co prawda *ratio legis* stosowania sankcji z art. 18 § 2 k.s.h. jest w pewnym zakresie zbieżne z zakazami orzeczonymi na podstawie art. 39 pkt 2 k.k.²⁴, to jednak nie można bezrefleksyjnie przejść obok wyraźnego zdefiniowanych ustawowych znamion popełnienia przestępstwa z art. 244 k.k., związanych li tylko z zakazami orzeczonymi przez sąd. Przepis ten nie odnosi się bowiem w żaden sposób do zakazów powstających z mocy prawa.

W kontekście powyższego w pierwszym rzędzie należy odwołać się do postulatu maksymalnej określoności czynu zabronionego (*nullum crimen sine lege certa*), wynikającego z konstytucyjnej zasady *nullum crimen sine lege*, stypizowanej w art. 42 ust. 1 Konstytucji RP²⁵. Zastosowanie sankcji stanowi bowiem ograniczenie konstytucyjnych wolności i praw. Tym

²² Zob. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 26 lutego 2006 r., I KZP 47/03 (OSNKW 2004, nr 3, poz. 35); A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, LEX 2007, teza 2 do art. 244; T. Jasiński, *Skutki naruszenia zakazu z art. 17(2) § 1 prawa upadłościowego*, PPH 2000, nr 10, s. 27 i nast.

²³ M. Szezyk, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, *Komentarz do art. 117-277 k.k.*, red. A. Zoll, Kraków 2006, teza 2 do art. 244.

²⁴ Chociaż, jak wskazano wyżej, regulacja art. 18 § 2-3 k.s.h. nie ma charakteru sankcji, lecz ma zabezpieczyć interes publiczny.

²⁵ Por. J. Giezek, [w:] *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 r.*, red. J. Boć, Wrocław 1998, s. 84-85; por. również uwagi poczynione przez A. Marka (A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2000, s. 56-57).

samym powinno, stosownie do art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, zostać ustanowione tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy jest konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą przy tym naruszać istoty wolności i praw. Ponadto nie sposób nie wskazać na zasadę działania organów władzy publicznej na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji RP). Wszystkie działania organów władzy publicznej muszą być zatem oparte na upoważnieniu normy ustawowej do podjęcia działania w określonej formie i w określonych warunkach²⁶. Nie można ich domniemywać czy też wyprowadzać w drodze wykładni bądź analogii. Nie zmienia to jednak faktu, że taka dywersyfikacja odpowiedzialności jest niewłaściwa.

Natomiast odpowiedzialności mogą podlegać członkowie zarządów oraz likwidatorzy, którzy dopuszczają do tego, że spółka przez czas dłuższy niż trzy miesiące wbrew prawu lub umowie pozostaje bez rady nadzorczej w należytym składzie z uwagi na pozostawanie w ich składzie osób wskazanych w art.18 § 2 k.s.h. Można bowiem względem nich zastosować na podstawie art. 594 § 2 k.s.h. (w stosunku do członków zarządu) bądź art. 594 § 3 w zw. z art. 594 § 2 k.s.h. (w stosunku do likwidatorów) grzywnę do 20.000 zł, którą nakłada sąd rejestrowy (art. 594 § 4 k.s.h.).

Istnieją natomiast przesłanki dla zastosowania względem osoby, która mimo zaistnienia przesłanek z art. 18 § 2 k.s.h. pełniła funkcje członka zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej albo likwidatora sankcji z art. 75 § 2 k.k. O ile bowiem przepis art. 18 § 2 k.s.h. stanowi ujemną przesłankę do pełnienia tych funkcji, to ich faktyczne wykonywanie z naruszeniem tej regulacji ewidentnie prowadzi do zastosowania sankcji wskazanych w art. 75 § 2-3 k.k. w przypadku, gdy sąd warunkowo zawiesił względem takiej osoby wykonanie orzeczonej kary na mocy art. 69 k.k. bądź warunkowo zwolnił z odbycia reszty kary pozbawienia wolności albo ograniczenia wolności na podstawie – odpowiednio – art. 77 i 83 k.k. Zgodnie bowiem z art. 75 § 2 k.k. sąd może zarządzić wykonanie kary, jeżeli skazany w okresie próby rażąco narusza porządek

²⁶ A. Błaś, [w:] *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 r.*, red. J. Boć, Wrocław 1998, s. 27-28.

prawny, w szczególności gdy popełnił inne przestępstwo niż określone w art. 75 § 1 k.k. albo jeżeli uchyla się od uiszczenia grzywny, od dozoru, wykonania nałożonych obowiązków lub orzeczonych środków karnych. Nadto wedle art. 75 § 3 k.k. sąd może zarządzić wykonanie kary, jeżeli skazany po wydaniu wyroku, lecz przed jego uprawomocnieniem się, rażąco narusza porządek prawny, a w szczególności gdy w tym czasie popełnił przestępstwo. Zarządzenie wykonania kary nie może nastąpić później niż w ciągu 6 miesięcy od zakończenia okresu próby (§ 4).

6. Resumując – skutkiem działania z naruszeniem unormowań art. 18 § 2-3 k.s.h. nie dochodzi do uszczuplenia praw osób trzecich działających w zaufaniu do wpisów w Krajowym Rejestrze Sądowym. Nie może jednocześnie sama wykorzystać tego unormowania dla kwestionowania ważności czynności prawnej dokonanej z osobą ujawnioną w KRS. Natomiast spółka reprezentowana przez osobę, która utraciła przymiot piastuna jej organu, ma możliwość potwierdzenia czynności takiej osoby i w tym zakresie obowiązuje konstrukcja bezskuteczności zawieszonyj czynności prawnej. Jednocześnie brak podstaw dla konstruowania odpowiedzialności karnej w trybie art. 244 k.k. osoby, co do której zastosowanie znajduje przepis art. 18 § 2 k.s.h. za niewykonywanie tej normy, poza przypadkami, gdy osoba taka korzystała z dobrodziejstw regulacji art. 69 k.k. bądź art. 77 i 83 k.k.